

«Музейная обстановка приучила папу говорить вполголоса, а при маме даже и в четверть».

Также в произведении присутствуют выразительные художественные детали, такие как крестьянские, «иссеченные линиями, черточками, морщинами и морщинками» руки бабушки. В противопоставление им приводится причёска мамы: «...эта золотистая коса, по сути, скорее была короной, ибо, прикоснувшись к ней, мама обретала, еще большую, чем обычно, уверенность в себе».

Эта антитеза — золотистая «корона» и крестьянские руки — усиливает немую конфронтацию между бабушкой и мамой, сильнее выделяя их образы на фоне описаний.

ЛИТЕРАТУРА

1. Редакторская подготовка изданий: учебник / под ред. С. Г. Антоновой. — М.: МГУП, 2002. — 468 с.

УДК 655.11(476)(092)

Н. Г. Клябека, студ.
Навук. кір. М. К. Якаўлеў, дац.
(БДТУ, г. Мінск)

СКАРЫНА НЕ ПРОСТА «ПЕРШАДРУКАР»

Пяцісотгодзінь беларускага кнігадрукавання дае гісторычную нагоду чарговы раз асэнсаваць жыццё і подзвіг Скарнына — нашага нацыянальнага генія. Чалавека, што першым і адзіным у свеце надрукаваў свой партрэт на старонках Бібліі, якую пераклаў, па-мастацку аздобіў і выдрукаваў.

Пачаткам нашага кнігадрукавання стаў 1517 год, калі ў Празе выйшаў «Псалтыр», датаваны 6-м жніўня. І тут, і ў наступных сваіх працах Скарына выявіў наватарскія падыходы як наш першы дызайнер, выдавец і паліграфіст [1]. Ён першым у кірылічным друку ўжыў тытульны аркуш. Ілюстрацыі скарынавых выданняў служаць мастацкім сродкам для раскрыцця зместу, уражваючы не толькі колькасцю, але дасканальнасцю тэхнікі, арыгінальнасцю і глыбокім псіхалагізмам. Ён значна палепшыў зрокавае успрыманне тэксту, увёўшы абзацы і прагалы паміж словамі. Гарнітуры скарынавых тэкстаў служаць выдатным помнікам кірылічнага

друку, а выкарыстанне кінавары, г. зн. чырвонай фарбы, — удалым узорам аздобы тэкстаў. Скарынавы першадрукі яскрава сведчаць, што пяцьсот гадоў таму нашае кнігадрукаванне пачалося адразу з высокага еўрапейскага ўзору. Дадамо таксама, што «глосы» на палях скарынавых першадрукаў — гэта першыя перакладныя слоўнікі, а выявай Скарыны ў пражскім выданні «Ісус Сірахаў», калі ўпершыню на старонках Бібліі з’явіўся партрэт свецкага чалавека, распачаўся рэнесансавы кірунак у развіцці нашага жывапісу [2].

Дзякуючы Скарыне і яго паслядоўнікам, кніга як галоўная крыніца шматвяковай мудрасці «пайшла ў народ», стала шырокадаступнай ідуja паспрыяла распаўсюджванню асветы і адукацыі ў краю.

І ёсё ж Скарына не проста «першадрукар». Яго імя цесна звязанае са шмат якімі кірункамі развіцця грамадской думкі, навукі і мастацтва. І найперш з пачаткам Адраджэння XVI ст. у Беларусі і «залатым векам» нашай культуры. У эпоху заходніеўрапейскага Рэнесансу культура Беларусі арганічна ўспрыняла гуманізм, найбольш яркім прадстаўніком якогаў насстаў сам Скарына. Адзначым, што гуманізмам называють «вобраз жыцця і разумовай культуры, сутнасць якой у імкненні чалавека да свабоды дзеяння і духу, да паўнаты і радасці жыцця». Гуманізм Скарыны ўяўляў сабой сістэму поглядаў, якія найвышэйшай каштоўнасцю абвяшчалі самога чалавека, яго права на свабоднае развіццё і лічылі яго не «рабом божым», а творцам [3].

Скарына ўвёў у нашу філасофію ідэю «посполитага добра-га», г. зн. агульнага добра, што павінна аб'ядноўваць людзей. Усе яны маюць роўныя права на жыццё і месца пад сонцам. Вялікае значэнне Скарына надаваў літаратуры і літаратурнай мове: «Не многим учителем бывати, но более умети язык свой спрововати». Кіруючыся ідэяй аб роўнасці ўсіх народаў, ён лічыў самастойнымі іх мовы, а сваю беларускую прызнаваў раўнапраўнай з лацінскай і старагрэцкай. Выкарыстаўшы нашыя багатыя моўныя здабыткі, увёў у рэлігійную літаратуру асноўныя элементы беларускай мовы. Прадмовы і пасляслоўі ў яго Бібліі, дзе ён раскрыў глыбокі сэнс біблейскіх паданняў, прасякнуты клопатамі аб разумным упрадкаванні грамадства, выхаванні чалавека, усталяванні дастойнага жыцця на Зямлі.

У тэкстах да Бібліі асветнік паўстае чалавекам, які садзейнічае пашырэнню пісьменнасці і ведаў, пра што сведчаць такія радкі: «Усялякаму чалавеку трэба чытаць, бо чытанне — люстра нашага жыцця, лекі для души». Скарына выказвае свае думкі пра патрыятычны абязвязак кожнага чалавека, вернасць Радзіме, пра бескарысліве служэнне грамадскаму дабру, пра глыбокую прывязанасць да зямлі, на якой нарадзіўся, да свайго народу, які называў «братія моя, Русь, люді посполітые».

Скарына — гарачы патрыёт, што найбольш переканальна выказаў упрадмове да кнігі «Юдыф»: «Як звяры, што блукаюць у пушчы, ад нараджэння ведаюць сховы свае, як птушкі, што лётаюць у паветры, помніць гнёзды свае, як рыбы, што плаваюць у моры і ў рэках, чуюць віры свае і як пчолы бароніць вулі свае — гэтак і людзі да месца, дзе нарадзіліся і ўзгадаваны ў Бозе, вялікую ласку маюць. Таму і Юдыф, любячы край, дзе калісьці на свет нарадзілася, не шкадавала самое сябе, каб адвесці ад краю айчыннага небяспеку. Але Госпад, зважаючы на памысны намер Юдыфы, памог ёй перамагчы непераможнага між людзей» (Пераклад. А. Разанава). З гэтых слоў вынікае, што чалавек, які не любіць Радзіму, ніжэйшы за жывёлаў, а патрыятызм — найперш усведамленне вялікай вартасці нацыянальнай культуры і неабходнасці працы на яе карысць.

Скарына быў сынам свайго часу, г.зн. чалавекам глыбока рэлігійным, аднак з пазіцый гуманістычнага светапогляду даў грунтоўны аналіз «Святога Пісання». Невыкладаючы спецыяльна сваіх філософскіх, этичных іншых поглядаў у сістэматычнай форме, ён выявіў іх як уцэльнасці сваёй творчасці, так і ў тэкстах прадмоў і пасляслоўяў пражскіх івіленскіх выданняў. Састаронак гэтых тэкстаў магутна паўстае творчая асoba нашага нацыянальнага генія. Звычайна тагачасныя беларускія аўтары ў сваіх творах не толькі цалкам пазбаўлены ўласнай індывідуальнасці, але і лічаць сябе нягоднымі, грэшнымі, грубымі, рабамі божымі, чарвямі і г. д.

Зусім не тое мы бачым у Скарыны. Ужо сам загаловак «Библиаруска выложеніа докторомъ Францискомъ Скориною из славного града Полоцька...» паказвае, што гаворкі пра недаацэнку ўласнай годнасці тут быць не можа. З пачуццём высокай годнасці пазначае Скарына сваё імя: «Предисловие доктора Франциска Скорины с Полоцька», «...повелением ипрацею избранного мужа влекарских наук доктора...» і г. д.

Гэта нельга парадыніца ні з прадстаўнікамі папярэдняй нашай літаратуры, але нават і з тымі, хто прыйшоў пасля яго.

Парадыгмай скарынавых тэкстаў ёсць праблема чалавека і грамадства, а таксама духоўна-маральнай свабоды. Толькі у грамадстве, на яго думку, жыццё чалавека напаўняецца сапраўдным сэнсам, таму людзі павінны навучацца «вкупе жити». У скарынавых творах выразна фармулююцца ідэі самастойнага значэння веры і розуму, дваістай ісціны (божай і чалавечай), паходжання маральных прынцыпаў і грамадзянскай актыўнасці.

Скарына быў жывым чалавекам, і яго жыццё не было засяроджана адно толькі на няспынным «служэнні грамадству». Усваёй дзейнасці ён не цураўся ні матэрыяльных інтарэсаў, ні нават авантурных момантаў. Гэта быў першы свецкі дзеяч, што абуджаў любоў і пашану да навукі як вышэйшай дабрачыннасці. Быў першы і надзвычай тыповы гуманіст на роднай глебе, прычым з ліку выдатнейшых [4].

Францыск Скарына пакінуў найглыбейшы след у нашай гісторыі і культуры. Звычайна перакладчыкаў Бібліі залічаюць да стану святых. Не падлягае сумневу, што такі лёс, безумоўна, чакае і Скарыну. З глыбі вякоў ён глядзіць на нас, і мы гэта выразна адчуваєм. Таму спадзяемся, што наш народ, усвядоміўшы сваё нацыянальнае быццё, зойме дастойнае месца на гістарычнай сцэне. Хіба нехта зрабіў болей для гэтага, чым Скарына вечны?

ЛІТАРАТУРА

1. Галенчанка, Г. Я. Франціск Скарына — беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар / Г. Я. Галенчанка. — Мінск: Навука і тэхніка, 1993. — 280 с.
2. Хадыка, А. Ю. Непаўторныя рысы: з гісторыі беларускага партрэта / А. Ю. Хадыка, Ю. В. Хадыка. — Мінск: Навука і тэхніка, 1992. — 145 с.
3. Суша, А. А. Франціск Скарына: у 3-х ч. — Ч. 1. Чалавек-энцыклапедыя / А. А. Суша — Мінск: Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2016. — 120 с.
4. Дварчанін, І. С. Францішак Скарына як культурны дзеяч і гуманіст на беларускай ніве / І. С. Дварчанін. — Мінск: Навука і тэхніка, 1991. — 190 с.